

Τὴν μοναξιά σὰν πρόβλημα διγεί ὁ Μπακόλας στὸ βιβλίο

«Ὁ κήπος τῶν πριγκήπων»

«ΓΙΑ ΜΕΝΑ «Ο ΚΗΠΟΣ» ΑΠΕΓΕΛΕΣΕ ΕΝΑ ΤΡΟΠΟ ΛΥΤΡΩΣΗΣ
ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΜΙΑ ΓΕΦΥΡΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΜΟΥ ΜΕ ΤΟ ΚΟΙΝΟ»

Μιά συνέντευξη μὲ τὸν συγγραφέα

Ἐναντι στα βιβλία πού κυκλοφόρησαν τὸν τελευταῖο καιρό, «Ὁ Κήπος τῶν Πριγκήπων» ἀποδεικνύεται τὸ πλέον ἐνδιαφέρον μιά καὶ δημιουργεῖ πλήθος συζητήσεων καὶ γιὰ τὸ περιεχόμενό του καὶ γιὰ τὴ μορφή του. Οἱ πρώτες κριτικές πού δημοσιεύτηκαν στὸν Τύπο, τὸν περιοδικὸ καὶ τὸν ἡμερήσιο, θεωροῦν τὸ καινούργιο πεζογράφημα τοῦ Μπακόλα ὡς μιά ἐπιτυχία, μερικοὶ μιλοῦν γιὰ «άλμα» καὶ ἄλλοι ἐξετάζουν μὲ τρόπο διεξοδικὸ τίς σχέσεις τοῦ ἑλληνικοῦ αὐτοῦ βιβλίου μὲ τὴν νεώτερη πεζογραφία τῆς Ἀμερικής. Ὅπως ἂν ἴσχυε, ἀξίζει τὸν κόπο νὰ κουβεντιάσῃ κανεὶς μὲ τὸν συγγραφέα τοῦ «Κήπου τῶν πριγκήπων» τὰ ἐρωτήματα πού γενιοῦνται τόσο ἀπὸ τὸ διάβασμα τοῦ βιβλίου, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν ἀπήχηση πού ἔχει στὸν ἀναγνώστη. Ὁ Νίκος Μπακόλας ἔδωσε τίς ἐξῆς ἀπαντήσεις στὰ ἐρωτήματα πού τὸν ὑποβάλαμε, νομίζουμε δὲ, ὅτι ἡ συνέντευξη αὐτὴ θα βοηθήσῃ τὸν ἀναγνώστη σὲ μιά πιὸ σωστὴ καὶ πλήρη ἐκτίμηση τοῦ «Κήπου τῶν πριγκήπων»:

— Ποιὰ εἶναι γιὰ σᾶς, ἡ οὐσιαστικότερη σημασία τοῦ βιβλίου σας;

— Νομίζω ὅτι σὲ κάθε ἔργο, εἴτε τῆς λογοτεχνίας εἶναι, εἴτε γενικότερα τῆς τέχνης, ἐκεῖνο πού πρέπει νὰ ἔχῃ τὴ βαρύνουσα σημασία, εἶναι τὸ περιεχόμενό του, τὸ μήνυμα πού φέρνει, τὸ πρόβλημα πού βίγει. Προσωπικὰ δὲν πιστεύω στὴν ἀξία τοῦ παιχνιδιοῦ, ἰδιαίτερα στὸν πεζὸ λόγο, ἀνεξάρτητα ἀν αὐτὸ ἐκτιμᾶται ἀπὸ μιά μερίδα τῆς κριτικής. «Ὁ κήπος τῶν πριγκήπων» γράφτηκε γιὰ νὰ δοθῇ ἀκόμη μιά ἀφορμὴ διερευνηθεῖς τοῦ θέματος τῆς ἀνθρώπινης σχέσης, ἀποτέλεσμα, θὰ ἔλεγα, μίαν ἀπόπειρα ἐπικοινωνίας μὲ τὸν ἄλλον ἄνθρωπο ἢ καὶ μὲ τὸ ἄλτερ ἔγχο πάνω στὸ καιτὸ καὶ αἰώνιο πρόβλημα τῆς μοναξιάς τοῦ ἀτόμου, τῆς φοβερῆς μάλιστα μοναξιάς πού ἔρχεται σὰν τὸ ἀποτυχημένο ἀποτέλεσμα τῆς προσπάθειας μικρῆς ἢ μεγάλης, πού καταβάλλει κανεὶς γιὰ νὰ ζῆσῃ ἀμονικὰ μὲ τὸ περιβάλλον του. Συνεπῶς γιὰ μένα ἡ οὐσιαστικότερη σημασία τοῦ «Κήπου τῶν πριγκήπων» εἶναι τὸ γεγονός ὅτι ἀποτελεσε μίαν ἀφορμὴ ἢ κι ἕναν τρόπο λύτρωσης, ἀλλὰ καὶ μιά γέφυρα ἐπικοινωνίας μὲ τὸ κοινὸ πάνω στὸ θέμα τῆς ἀνθρώπινης σχέσης.

— Πῶς δικαιολογεῖται ὁ ἴδιος τυπὸς τρόπος γραφῆς, ἡ διασπαρμένη ἀφήγηση, οἱ χρονικὲς παλινδρομήσεις;

— Ἄν δὲν χρειάζοταν πολὺς χρόνος καὶ χώρος γιὰ νὰ συζητήσουμε τὸ θέμα «ρεαλισμός», θὰ σὰς ἔλεγα πῶς τὸ βιβλίο μου εἶναι ὀπολύτως ρεαλιστικὸ, ἀν μὲ τὸν ὅρο αὐτὸ ὑπονοοῦμε τὴν μὲ βάση τὴν πραγματικότητα καλλιτεχνικὴ ἀνάπλαση ἑνὸς θέματος. Γιατὶ ἀποτε-

Ὁ Νίκος Μπακόλας

διασπαρμένη ἀφήγηση καὶ οἱ χρονικὲς παλινδρομήσεις (θὰ προσθέσω μάλιστα, καὶ τὴ σημασία τῆς λεπτομέρειας, τοῦ ἀσημαντοῦ περιστατικοῦ), ἀποτελοῦν κατοπτρισμὸ στὴ λογοτεχνία καὶ τὴν τέχνη τῆς βαθύτερης πραγματικότητας πού υφίσταται στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, ὄχι μόνον στὴ σκέψῃ του καὶ στὸ συναισθημάτῃ του, μὰ καὶ στὴ πράξεις του. Πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ ὁ Προυστ, ὁ Τζούζ, ὁ Φώκνερ καὶ οἱ νεώτεροι ποιητὲς καὶ θεατρικοὶ λεί πιά κοινὴ παραδοχὴ ὅτι καὶ ἡ συγγραφὴς ἔχουν χαράξῃ πιά δρόμους ἢ ἀτραπούς, πού θὰ ἴταν παράλογο νὰ τοὺς παραβλέψῃ κανεὶς.

— Τί ὀντισπροσωπεύει ἡ ὑπονοητὴ ἢ χρησιμοποίησι τοῦ ἀρχαίου

μου μύθου;

— Θὰ ἴταν ὑπερβολὴ νὰ πῶ: τὴν καθολικότητα καὶ αἰωνιότητα τῶν συγκεκριμένων προβλημάτων καὶ καταστάσεων πού βίγονται στὸν «Κήπο τῶν πριγκήπων». Χωρὶς, βέβαια, νὰ ἀπορρίπτω μιά τέτοια ἐξήγηση ἐντελῶς, θὰ πρέπει νὰ διευκρινίσω, πῶς περισσότερο μιά στοιχειώδης πνευματικὴ ἐντιμότητα μοῦ ἐπέβαλε νὰ διστηρῶ τὰ ὀνόματα τοῦ ἀρχαίου μύθου, ἀφοῦ ἀρχικὰ ἡ σχέση Ἀγαμέμνονα — Κλυταιμνήστρας ἴταν ἡ πρώτη δόση σκέψης γιὰ τὸ θέμα τῆς σχέσης τῶν δύο ἀνθρώπων. Ἐκεῖνο πού θέθελα νὰ διευκρινίσω εἶναι τὸ ὅτι γὰ πρόσωπα τοῦ ἔργου μου δὲν θὰ πρέπει νὰ θεωρηθοῦν σὰν ἐπιπτώσεις τῶν προσώπων τοῦ σοχοῦ μύθου.

— Ὑπάρχουν ἀπήχσεις ἐξῶν συγγραφέων στὸν «Κήπο τῶν πριγκήπων»; καὶ ποιὲς εἶναι αὐτές;

— Μορφολογικὰ, ὁ «Κήπος τῶν πριγκήπων» ὀφείλει πολλὰ σὲ μερικὰ ἀπὸ τὰ βιβλία τοῦ Φώκνερ. Θὰ πρέπει νὰ ξεχωριστοῦν τὰ πράγματα: δὲν μὲ δίδαξε μόνον ὁ Φώκνερ ἢ ὅλος ὁ Φώκνερ. Μοῦ ἀνοίξε μιά πόρτα μονάχα, μὰ πόρτα ἀπ' ὅπου μποροῦσε νὰ ὀδηγηθῇ κανεὶς στὸν «Κήπο τῶν πριγκήπων». Σ' ἕνα ἄλλο βιβλίο μου ἴσως δὲν θὰ τὸν ἀκολουθοῦσα, ὅπως, ἄλλωστε, σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο μου δὲν ἀκολουθῆσα τὸν τρόπο γραφῆς τοῦ Φώκνερ στὰ βιβλία του «Αὐγουστιάτικο φῶς», «Ἀκατανίκητοι», «Σαρτόρις», πού δὲν εἶναι ἔργα μικρῆς σημασίας. Τὰ γεγονότα, μάλιστα, ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Φώκνερ ἐκφράστηκε μὲ διαφορετικὸ τρόπο σὲ τὰ διάφορα ἔργα του, δείχνει καθαρὰ πῶς δὲν ὑπάρχουν δοσμένα καλοῦπιτα, ἀλλὰ θέματα πού τὰ ἐκ-

«Ὁ ΚΗΠΟΣ ΤΩΝ ΠΡΙΓΚΗΠΩΝ»

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ἐκ τῆς 2ας σελίδος

φράζουμε μὲ τὸν τρόπο πού μᾶς ἐπιβάλλει ἡ ὕψη τους. Κι' ἐπειτα, ὁ Φώκνερ ἔρχεται μετὰ τὸν Τζούζ, μετὰ τὴν Καρλάυλ πού δὲ μὲ δίδαξε λίγα, παράλληλα μὲ τὸν σκηνοθέτη Μπέργκμαν πού τοῦ ὀφείλω ἐπίσης πολλὰ. Καὶ ὅλ' αὐτὰ ὡς πρὸς τὴ μορφή, πού, ὅπως εἶπα, γιὰ μένα δὲν ἔχει τὴ βαρύνουσα σημασία. Στὸ κάτω τῆς γραφῆς ἕνας ἑλληνας σουρρεαλιστὴς ζωγράφος ἢ κυβιστὴς δὲν θὰ καταξιώθῃ γιατί εἶναι σουρρεαλιστὴς ἢ κυβιστὴς ἀλλὰ γιατί ζωγραφίζει καλοὺς πίνακες, ἀνεξάρτητα ἀν ὁ σουρρεαλισμὸς ἢ ὁ κυβισμὸς τὸν βοήθησαν νὰ ἐκφραστῇ καλύτερα. Τὸ ἴδιο θὰ μποροῦσε νὰ πῇ κανεὶς γιὰ ἕνα δωδεκαφθογγιστὴ συνθέτη ἢ γιὰ ἕνα φουτουριστὴ ποιητὴ, πού κανεὶς βέβαια δὲν μπορεῖ νὰ τοὺς ἀπαγορεύῃ, οὔτε φυσικὰ καὶ νὰ τοὺς ἐπιβάλλῃ, νὰ ἐκφραστοῦν μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο, ἀφ' ἧς στιγμῆς αὐτὸ πού ἔχουν νὰ μᾶς μεταδώσουν καταξιώνεται καλλιτεχνικὰ. Καὶ δὲν ξεχνῶ, φυσικὰ, πῶς δυὸ μεγάλες ποιητικὲς μορφές τῶν καιρῶν μας, ὁ Ἐλιοτ καὶ ὁ Πάουντ, χρησιμοποιοῦν ἀτόφια ἢ ἐλαφρὰ παραλλαγμένα ἀποσπάσματα ἔργων τοῦ Ντάντε, τοῦ Σαίξπηρ, τοῦ Ὀμήρου κ.ά., μὲς στὴς δικὲς τοὺς συνθέσεις. Θὰ προχωρήσω, μάλιστα καὶ θὰ ὑποστηρίξω πῶς ἡ ἐπίδραση ἑνὸς πρωτοπόρου (ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ ἡ λέξη) θὰ πρέπει νὰ εἶναι εὐπρόσδεκτη, ὅταν ἀποδεικνύεται δημιουργικὴ γιὰτὶ μόνον μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ εἶναι δυνατὴ ἡ ἀέναη (καὶ βαθμιαία ὀπασθήποτε) ἀνανέωση στὴν τέχνη, ἀνανέωση πού σπάζει τὴ μίμηση καὶ τὴ στεριότητα. Ἀρκεῖ, βέβαια, πάντα νὰ ὑπάρχῃ τὸ οὐσιαστικὸ περιεχόμενον σὲ μιά γνήσια ἐκφάνση του.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ 4ην ΣΕΛΙΔΑ